

πλανήτης ἄγριος, ἀν ἐγεννᾶτο κατὰ σύμπτωσιν ἐν μέσῳ τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Ταρτάρων. Πόσαι δ' ἄρα γε φύσεις γενναῖαι παρέρχονται ματαίως ὡς φάσματα εἰς τοιοῦτους τόπους! πόσα δὲ ἄνθη σκορπίζουσιν εἰς τὴν ἐρημον καὶ τοὺς βράχους τὴν ἡδύπνου καὶ ζωογόνον εὐωδίαν τῶν!

Τὸ ἀναμριδῆτητον τοῦτο τοῦ ὀρθοῦ λόγου συμπεριπταμα ἀποδεικνύει διὰ πλήθους παραδειγμάτων παλαιῶν καὶ νέων δλόκληρος ἡ ἱστορία. Δειλὸς ἐκ γενετῆς ἔτυχεν ὁ μέγας Πέτρος· ἀλλὰ διὰ τῆς σταθερᾶς θελήσεως καὶ τῆς συντόνου ἐπιμελείας ἀνεδείχθη τολμηρὸς μὲν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του, ἥρως δὲ ἀκατάπληκτος εἰς τοὺς πολέμους. Ἀάγνος, εἴτε εἰς ἡδυπαθείας ἐπιρρέπης· ἐγεννήθη ὁ Σωκράτης· ὡς αὐτὸς οὗτος ὠμολογεῖ· ἀλλ' ἀντιμαχόμενος εἰς τὰς αὐτομάτους ὁ ρέξεις του, κατέστη τύπος τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς σοφίας. Βραδυλόγητος, ἡ τραυλὸς καὶ ἄχαρις περὶ τὸν σχηματισμὸν ἐφαινετο ὁ Δημοσθένης· ἀλλ' ἐξέπληξε τοὺς Ἀθηναίους· ἔπειτα ὡς εὐραδίστατος τῶν ῥητόρων, ἦγε δὲ καὶ ἔφερε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Μακεδονίαν διὰ μόνης τῆς δυνάμεως τῶν λόγων του! Τοιοῦτο· τρόπον δὲ καὶ οἱ νεοσύλληκτοι στρατιῶται γυμναζόμενοι ἀπὸ ἀνδρῶν μεταβάλλονται εἰς ῥωμαλαίους, καὶ μεγαλοψύχως ὑπὲρ τῆς πατρίδος, χρείας τυχοῦσης, προκινδυνεύουσιν· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κρίσιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν συνδιάλεξιν καὶ τὴν παρρησίαν καὶ τὴν λοιπὴν διαγωγὴν πάντῃ τῶν ἄλλων συγγενῶν καὶ φίλων καὶ συνηλικιωτῶν παραλλάττουσιν· ὅθεν δικαίως κατὰ τοῦτο πρὸς αὐτοὺς κομπάζουσιν.

Ἀναζήτητον παρὰ τὰς ὀχθὰς τοῦ Ἰλισσοῦ τὸ Λύκειον· εὐρὲ παρὰ τὸν Κηριστὸν τὴν Ἀκαδημίαν, ἐν μέσῳ δὲ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν τὴν Στοά. Ἀνασκάπτων καὶ πολυπραγμονῶν ἴσως ἀνακαλύψης τὰς παλαιὰς θέσεις τῶν περιουμῶν τούτων χωρίων, προσέτι δὲ καὶ ἐπιγραφὰς πολλὰς καὶ ἀναθήματα καὶ σηκοὺς καὶ ἀνδριάντας καὶ ποικίλα τῆς τέχνης ἀγλαίσματα· ἀλλ' ὁ Ζήνων, ἀλλ' ὁ Ἀριστοτέλης, ἀλλ' ὁ Πλάτων καὶ ὁ λοιπὸς τῶν διαβόητων ἐκείνων τῆς σοφίας ὀργιστῶν θιάσος λείπεται παντελῶς, μόλις δὲ καὶ τὸ ὄνομά των ἀντηχεῖ προφερόμενον!

Ὑπαγε ἐκείθεν εἰς τὴν χηρεύουσαν τοῦ βασιλεύοντος λαοῦ χώραν, τὴν Ῥώμην, τῆς ὁποίας ὁ ζυγὸς κατεβάρυνεν ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας τὰ ἔθνη· λάβε εἰς τὰς χεῖράς σου ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἐπάτης ἄνθρωπος αἰ τεθριπποὶ ἅμαξαι τῶν θριάμβων. Ἡ γῆ αὕτη σύγκειται εἰσέτι ἀπὸ τὰ αὐτὰ στοιχεῖα, καθὼς ὅτε ἀπετέλει τὸ σῶμα τῶν Φαβρικίων καὶ τῶν Κατώνων· ἀπεδόθη δὲ ἔπειτα εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Ῥώμης ὡς ἅπλοῦν δάνειον· ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος τὴν ζωογονεῖ μίχρι τοῦδε καὶ ὁ αὐτὸς ἥλιος τὴν θερμαίνει· ἀλλ' ὅμως δὲν ἀναφαίνονται πλέον παντελῶς, οὔτε Καίσαρες, οὔτε Βροῦτοι καὶ Κικέρωνες. Ἀπόδος δὲ, εἰ δυνατόν, εἰς τὴν μεγαλύνουμον ἐκείνην πόλιν τὴν Σύγκλητον, τοὺς Ὑπάτους, τοὺς Πραιτόρας καὶ τοὺς Δημάρχους τῆς ἀποκατάστητον ζηλωτοὺς καὶ περιμαχῆτους τοὺς ἐκ φύλλων δρυὸς στεφάνους, ἡ μᾶλλον ἐπανάρετε τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα, τὸν ἀγέρωχον τῆς ἐλευθερίας ἔρωτα, τὴν λιτότητα, τὴν σωφροσύνην, τὴν εὐσέβειαν

καὶ τὴν δωδεκάδελτον· τότε δὲ ἴσως ἴδης ἐκ νέου Πόλους Αἰμυλίου καὶ Σκιπίωνας.

Ὁ ἄνθρωπος ἄρα δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον· μάλιστα γινεὶ προπαρασκευάζει τῆς ἐπομένης τὴν δόξαν καὶ τὴν δυστυχίαν.

Ἡ καλὴ ἀνατροφή ποικίλλεται κατὰ διαφοροὺς περιστάσεις· οὕτω τοὺς μὲν υἱοὺς τῶν ἡγεμόνων γυμνάζει πρῶτως εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν συμπαιδείαν ὡς ἀναγκαῖας εἰς τὴν κυβερνήσιν τῶν λαῶν· τῶν δὲ εὐπατρίδας καὶ εὐγενεῖς διδάσκει πῶς νὰ ἐκχωσὶ τῶν ἄλλων δι' ἀτομικῆς μάλιστα ἀξίας τὴν πλεονεκτημάτων ἀναφαίρετον· τοὺς δὲ πλουσίους ἐκπαιδεύει πῶς νὰ διαχειρίζονται κοινωφελῶς τὰ χρήματα ὡς καλοὶ τοῦ πλούτου ταμίαι· τοὺς δὲ βιομηχανικοὺς δὴ δὴγεῖ πῶς νὰ πορίζονται δι' ἐντίμου ἐργασίας τὰ πλεονήματα· τὸ ζῆν, εἰς πάντας δὲ παραγγέλλει ὁμοίως τὴν πρὸς τὴν πλησίον ἀγάπην, τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν αὐταρκειάν.

Ἀλλ' ἡμεῖς τί πράττομεν ἄρ' ἔτι ἐνίοτε ὑπὲρ τῶν παιδῶν καὶ ἀπαιτοῦμεν πρὸ αὐτῶν πειθαρχίαν, ἐκκοπήν καὶ εὐγνωμοσύνην; Ἀν διεσκορπίσαμεν ἐμπροσθέν τῶν αἰσῶντος τὴν ὑπάρχουσαν περιουσίαν, πῶς θέλουσιν οἰκονόμοι; Ἀν ἐγεμίσαμεν ὡς ἄσκούς τὰς φάλαγας τῶν ἀπὸ τὸν καπνὸν τῆς κενοδοξίας, πῶς πετυθεύμενοι θέλουσι συμβιβασθῇ μετὰ τοὺς ἄλλους; Ἡ δὲ ἡμεῖς, ὅσοι ἐβλεπον σκληροὺς, δολίους, φθονεροὺς, ἀπαγὰς καὶ πλεονέκτας, πῶς θέλουσι τιμᾶν τὴν ἐκείνων κρίνειαν, τὴν εὐθύτητα, τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὸ δικαίον;

Μόνον ὅταν σεβώμεθα πραγματικῶς τὴν ἀρετὴν πολλὰ πλάσιάζομεν καὶ ἐνθαβρύνομεν τὰς ἀγαθὰς τῆς πόλεως. Κατὰ τοῦτο δὲ μάλιστα ὑπερέχει ἡ ἀνατροφή τῆς νομοθεσίας· διότι αὕτη κολάζει ἀπλῶς τὴν κακίαν οὐδέποτε ὅμως βραβεύει τὴν ἀρετὴν. Τοῦτο δὲ χρονοκτίζει ἀδικον καὶ φαῦλην, ἡ ἐκμελῇ καὶ κακοτακτον πολιτείαν· τούναντίον δὲ καὶ ἐλαχίστην ἐκτίμησιν ἀποδιδουμένην εἰς τὴν ἀρετὴν δύναται νὰ ὠρῇ δλόκληρον τὴν κοινωνίαν.

Διὰ τοῦτο ἐταιρίαι καὶ ἀκαδημίαι καὶ ἄνδρες καὶ γαλόφρονες καὶ φιλόανθρωποι, ὡς ἀποθέσθαι προτιμῶμενοι, ἀναλαμβάνουσι τὰ καθήκοντα τῶν κυβερνητῶν καὶ ἐκτελοῦσιν ἐνίοτε ὅ,τι αὐταὶ παραβλέπουσιν, αἱ δὲ ἡμεῖς οἱ τῶν οὐδέποτε προνόησαν. Βραβεῖα τῶν ἐκείνων διανέμονται πρὸς πολλοὺς, ὅσοι ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἐκτίμησαν, ἡ ὅπως οὐδέποτε νὰ τοὺς εὐεργετήσωσιν ἐκτίμησαν· τὰ δνόματα αὐτῶν δημοσιεύονται καὶ ἐκτίμηται ἐκφωνοῦνται, ὥστε ὁ ζῆλος τῶν καλῶν εἰς πάντων καρδίας ἀναβρίπτεται.

Δυσκόλως συμπεριζόμεν τὴν ἄπειρον τοιαύτην κρᾶς κατὰ τὸ φαινόμενον δυνάμει ἐνέργειαν. Ἐξ ἑσος ἀρχαίων εἰς χωρίον τι τοῦ Γαλλικοῦ νομοῦ Πικαρδίας Σηλανοῦ λεγόμενον προσφέρουσιν οἱ ἡμεῖς τῆς ἐτησίως ἐν ῥόδον εἰς τὴν κοσμιωτάτην τῶν ἡμεῖς δὸν τῆς κόμης· ἡ πείρα δὲ μαρτυρεῖ ὅτι αἱ νύκτες τοῦ τόπου ἐκείνου ὑπερέβησαν πάντοτε πάσαις ἄλλας κατὰ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν φρόνησιν.

Τόσων αὐτομάτως ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου κλίνει πρὸς τὸ καλὸν, ὥστε ἀρκεῖ νὰ καλλιεργῇται ὁπωσοῦν καὶ δεύηται ἐκ διαλειμμάτων ὡς εὐφορος ἀγρὸς καὶ